

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi tööstusharude tagasitoomine taasindustrialiseerimise raamistikus”

(2014/C 311/03)

Raportöör: **Edgardo Maria Iozia**Kaasraportöör: **José Custódio Leirião**

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 19. septembril 2013. aastal vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal:

„ELi tööstusharude tagasitoomine taasindustrialiseerimise raamistikus”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööstuse muutuste nõuandekomisjon võttis arvamuse vastu 8. aprillil 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 498. istungjärgul 29. ja 30. aprillil 2014. aastal (29. aprilli istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 139 ja erapooletuks jäi 4.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on veendunud, et ELi majanduse allakäigu pidurdamiseks tuleb taashoogustada tööstust, ning eelkõige töötlevat tööstust, mis on tootmissüsteemi tugipunkt. Käesoleva omaalgatusliku arvamusega teeb komitee ettepaneku määratleda mõned kasulikud vahendid, millega toetada komisjoni algatust Euroopa Liidu taasindustrialiseerimiseks ja mille raames tõstetakse esile nende ettevõtete tagasitoomine, mis on oma tegevuse mujale ümber paigutanud. Ka Euroopa Komisjon on algatanud analüüsiprotsessi ettevõtete tagasitoomise küsimuses. Komitee tunneb heameelt selle üle, et Eurofundile on samaaegselt käesoleva arvamuse koostamisega tehtud ülesandeks hankida vajalikud andmed ettevõtete tagasitoomise nähtuse kui terviku mõistmiseks ja võimalike lahenduste leidmiseks.

1.2 Komitee toetab komisjoni asepresidendi Tajani pakutud projekti arendada ELi taasindustrialiseerimise poliitikat ja suurendada tööstuse panust ELi SKP-sse praeguselt 15,1 %lt vähemalt 20 %le. Samuti teeb ta ettepaneku laiendada ja tugevdada projekti järgmiste eesmärkidega: „Euroopa sotsiaalpakt uue säästva ja konkurentsivõimelise tööstuse jaoks”. Komisjon esitas oma äsjases teatises ⁽¹⁾ mõned prioriteedid, mille seas olid järgmised:

- Süvendada tööstuse konkurentsivõime toetamist, pöörates eelkõige tähelepanu tootlikkusele äriteenuste valdkonnas, et suurendada tööstuse konkurentsivõimet ja ELi majanduse konkurentsivõimet tervikuna.
- Maksimeerida siseturu potentsiaali, arendades vajalikke taristuid ja pakkudes stabiilset ja lihtsustatud õigusraamistikku.
- Rakendada otsustavalt regionaalarengu vahendeid koos riiklike ja ELi tasandi rahastamisvahenditega, toetamaks innovatsiooni, oskusi ja ettevõtlust.

1.3 Komitee kutsub Euroopa Liitu üles koostama kõnealuseid küsimusi käsitleva Euroopa tegevuskava ja soovitab järgmist:

- kujundada poliitikameetmeid, et kiirendada uuendustegevust ja tootlikkust konkurentsivõimeliste loomise eesmärgil;
- leida uusi pangavahendeid, et lihtsustada juurdepääsu rahastamisele ja kiirendada vajalikke investeeringuid;

⁽¹⁾ COM(2014) 14 final.

- edendada meetmeid, mille eesmärk on tagada Euroopa töötleva tööstuse osalus väärtusahela kõigil etappidel;
- taasindustrialiseerimine ja ettevõtete tagasitoomine tuleks kaasata jätkusuutlikkusse Euroopa tööstuspoliitikasse, mis keskendub investeringutele, tehnoloogiale, ettevõtlusele, haridusele, uuendustegevusele, teadusuuringutele, energiahindadele, taristule, kaubandusele jms;
- tagada sidus, stabiilne ja turvaline regulatsioon;
- tagada siseturu tõhus toimimine;
- võtta vastu sellised keskkonnaseadused, mis on kooskõlas Euroopa tööstuse konkurentsivõime- ja investeerimistsüklitega;
- ajakohastada taristuid;
- rahastada ettevõtete vajadusi;
- toetada Euroopa energiapoliitikat;
- tagada kvaliteetsed töökohad Euroopa turul;
- tulla toime võimekuse ja kompetentsi puudusega töötlevas tööstuses;
- arendada inimressursside tõhusa haldamise süsteemi, mis edendab tegevust, ametialaseid pädevusi ja uuendustegevust, kasutades eelkõige ära loominguilisi võimalusi, mida pakuvad sellised kodanikuühiskonna organisatsioonid nagu inseneride ja teadlaste riiklikud ja Euroopa tasandi ühendused.

Liikmesriikidel palub komitee:

- rajada uusi tööstuspiirkondi ja -rajatisi või anda ajakohase tehnoloogilise taseme abil uus hoog nendele, kus tegevust on tootmistevõime ümberpaigutamise tõttu piiratud;
- ajakohastada või uuendada tootmisvahendeid ja -protsesse, et pidada sammu säästva arengu poliitika uute nõudmistega;
- tasakaalustada ja stabiliseerida maksusüsteemi, et edendada kodumaist tarbimist ja meelitada ligi välismaiseid otseinvesteeringuid;
- luua spetsiaalseid teabekeskusi tootmise ümberpaigutamise- ja tagasitoomisprotsesside jaoks;

1.4 Komitee peab esmatähtsaks sellist terviklikku tööstuspoliitikat, millel on Euroopa, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil selged eesmärgid ja mis võib meelitada ligi investeeringuid kõigis (sh kõrgtehnoloogilistes ja madaltehnoloogilistes) tootmissektorites. Need poliitikameetmed peaksid keskenduma kogu väärtusahelale ning hõlmama teadusuuringuid, uuendus- ja arendustegevust.

1.5 Komitee on veendunud, et ELi taasindustrialiseerimiseks enne 2020. aastat tuleb tagada ambitsioonikad, kuid samas realistlikud eesmärgid. Kõnealusel kontekstis võivad väljaviidud tootmistevõime tagasitoomist edendavad poliitikameetmed aidata kaasa kavandatud eesmärkide saavutamisele.

1.6 Peamised põhjused tegevuse tagasitoomiseks Hiinast Lääneriikidesse on järgmised:

- ümberpaigutatud tegevuse prognoositust suuremad kulud;
- tootlikkuse suurenemine, kulude vähenemine ja suutlikkuse paranemine paljudes Lääneriikide ettevõtetes tänu programmide läbiviimisele pidevaks parandamiseks;
- soov viia tootmine ja kavandamine kohalikule tasandile, et tõhustada koostööd riigi tasandil;

- toodete üha suurenev keerukus ja vajadus pakendite muutmise järele klientide eelistuste rahuldamiseks;
- energiakulude vähenemine Ameerika Ühendriikides;
- Ameerika Ühendriikide keskvalitsuse varasemast mõjuvamad algatused majanduskasvu edendamiseks;
- ületootmise vajadus veokonteinerite täituvuse tagamiseks;
- toodete ootamine ebakindla kättetoimetamise, puuduliku kvaliteedi ja tollimenetluste tõttu;
- veokulude suurenemine pooltühjana sõitvate laevade tõttu;
- suured varud transiitkauba, tsüklite, julgeolekuvarude, ebakindlate kättetoimetamisaegade ja kvaliteedikontrollide tõttu;
- ühekordsete kulude suurenemine;
- palju rohkem talitlushäireid kui kohalikes tingimustes, materjalide ja lubatud kõrvalekallete täiendavad kontrollid, klientide suurem rahulolematuus;
- vastuvõtva riigi ja päritoluriigi vaheliste kuluerinevuste vähenemine (tööjõu- ja transpordikulud);
- operatiivsed tegurid nagu vähendatud paindlikkus tegevustasandil ning tellimuste ja kättetoimetamiskoha osas, viivistasud hilinevad tellimuste eest;
- veokonteinerite mõõtudest tulenevad tellimuste miinimumkogused;
- puudused klientide nõudlusele vastamisel tootmiskoha ja arengukeskuste füüsilise vahemaa tõttu;
- tootmine ja kättetoimetamine, mõju toote kasutustsükli pikkusele;
- tarneahela koordineerimise suurendatud kulud;
- kvaliteediprobleemid (toodete madal kvaliteet);
- oskuste kättesaadavus (kvalifitseeritud tehnikute ja töötajate puudus vastuvõtvas riigis);
- kõrge töötuse määr päritoluriigis;
- vahetuskursiga seonduvad riskid.

1.7 Tänapäeva turgudel konkureerimiseks vajavad tootmisektorid usaldusväärseid ja paindlikke tarneid. Tootmise tagasitoomine on üks valikutest, mille võivad ettevõtted kõnealuste vajaduste täitmiseks teha. Komitee arvates peaks keskne toetuspoliitika neile tootmisektoritele, kes otsustavad tootmise tagasi tuua ja/või seda Euroopasse laiendada, seisnema soodsa keskkonna loomises ettevõtete rahastamiseks, ametialaste oskuste ja konkurentsivõimeliste energiahindade tagamiseks ning juurdepääsu loomiseks rahastamisele ja turgudele.

1.8 Komisjon rõhutas, et „ELi tööstuse jaoks tõusid elektri jaehinnad 2008. aastast 2012. aastani aastas keskmiselt 3,5 % ja gaasi hinnad 1 %. Selle tulemusena on elektri hinnad tööstuse jaoks Rahvusvahelise Energiaagentuuri andmetel ELis hinnanguliselt kaks korda suuremad kui Ameerika Ühendriikides ja Venemaal ning 20 % kõrgemad kui Hiinas ⁽²⁾. Gaasi puhul on hinnavahe veel suurem: gaas on ELis tööstusele kolm-neli korda kallim kui konkurentidele Ameerika Ühendriikides, Venemaal ja Indias, 12 % kallim kui Hiina konkurentidele, kuid odavam kui Jaapanis. Sellegipoolest võivad tööstustarbivate makstavad hinnad liikmesriigiti erineda.” ⁽³⁾

1.9 Komitee uuris põhjalikult energiamahukate tööstusharude teemat Euroopas ⁽⁴⁾ ja pakkus välja mitmeid meetmeid ja soovitusi, et nad saaksid Euroopas tootmist jätkata. Sel puhul kordab ta oma üleskutset ELi institutsioonidele võtta vastu ühine energiapolitiika ning tegeleda kapitali ja energia kui tootmistegurite konkurentsivõime probleemiga. Komitee kutsub sotsiaalpartnereid üles tugevdama oma koostööd arengupaktis, milles võetakse arvesse ja kaitstakse Euroopa sotsiaalmudelit ja selle eripära, tagamaks, et saavutatakse Lissaboni lepingu sotsiaalse turumajanduse eesmärgid.

1.10 Poliitikavaldkondade kooskõlastamisel on oluline mõju. Eelkõige peaks edasine areng põhinema üleminekul vähese CO₂-heitega majandusele ja see nõuab teadusuuringute, õigusnormide ja toetusprogrammide kooskõlastamist. Teiseks mõjutab see sotsiaalselt jätkusuutlikku arengut ning seeläbi ka konkurentsivõime ja sellise tööhõive vahelisi seoseid, mille all mõeldakse kvaliteetseid ja kaasavaid töökohti kõigi jaoks, mis omakorda võib parandada kvaliteeti ja anda seeläbi lisaväärtust konkurentsivõimelisuse näol.

1.11 Komitee leiab, et reaalmajandusele keskendunud ettevõtete ja pankade parem suhtlus võib luua viljakaid koosmõjusid ning anda samal ajal võimaluse kasutada ära konkurentsieelseid, mis seonduvad nende osalusega välisurgudel.

1.12 Euroopa ettevõtted peaksid eelkõige panustama toodete uuenduslikkusesse, kvaliteeti, usaldusväärsusse, tulemuslikkusesse ja funktsionaalsusse. Nad peaksid parandama ka oma keskkonnajalajälge ning innustama tootmisprotsesside raames ettevõtete sotsiaalset vastutust. Ettevõtete konkurentsivõime kindlustamiseks on aga samavõrd vajalik, et kontrolli all hoitaks kuluaspekte – eelkõige palga- ja energiakulused – ning et selleks võetaks vajalikke meetmeid.

1.13 Tootmissüsteemide, taristu ja majanduse üleminek jätkusuutlikkusele ning demograafilised muutused, uute põlvkondade koolitus ning Euroopa tööjõu kohanemine rahvusvahelise tööjaotusega nõuab suuri investeringuid, et saavutada kõnealused eesmärgid Euroopa tasandil sidusalt ja kooskõlastatult.

1.14 Oluline on säilitada suur ja mitmekülgne tootmisbaas Euroopas, et säilitada ametialased oskused, mida on raske uuesti välja arendada, kui need on juba kaotsi läinud. Konkreetsed töötleva tööstusega seonduvad pädevused eri tööstusharudes võivad laiemas kontekstis anda olulise panuse uute toodete arendamisse.

1.15 Oluline on tugevdada ja säilitada Euroopa teadus- ja uuendustegevusega seonduvaid pädevusi, mis tagavad säästva, stabiilse ja kestva arengu. Sel eesmärgil on vaja arukaid, tõhusaid ja otstarbekaid seadusi, et luua parimad tingimused, suunata tehnoloogia juhtimist, luua kvaliteetseid töökohti teadus- ja arendustegevuse ning töötleva tööstuse valdkonnas ning edendada turvalisust ja jätkusuutlikkust ⁽⁵⁾.

Ettevõtted, kes kaaluvad tootmistegevuse ümberpaigutamist, peaksid teadma, mida nad soovivad saavutada ning milliseid vahendeid ELis kasutada. Neil peab olema juurdepääs usaldusväärsetele andmetele, teabele ja nõustamisele, et näha ette nii eeliseid kui puudusi, sealhulgas tegelikke kulusid. ELi ja liikmesriikide esindused olulistes riikides peaksid sarnaselt piirkondlike ja kohalike omavalitsustega tugevdama oma toetust ettevõtetele, et kontrollida, kas sama eesmärgi on võimalik saavutada ka Euroopa Liidus.

⁽²⁾ Neid hindu ei ole korrigeeritud kvaliteedierinevuste seisukohast, kuna ELi elektrivarustuskindlus on suurem, kuna siin esineb vähem katkestusi kui nimetatud riikides.

⁽³⁾ COM(2014) 14 final.

⁽⁴⁾ ces1857-2011_ac_et.do.

⁽⁵⁾ INT/451: Konkurentsivõimet toetav teadus- ja arendustegevus. – ELT C 277, 17.11.2009, lk.1.

1.16 Tootmise tagasitoomise peapõhjused esitatakse punktis 1.6.

1.17 Komitee tervitab asjaolu, et Euroopa Komisjon on tootmise tagasitoomise protsessi lisamas tööstuse tegevuskavasse, nähes selles võimalust arendada tööstustegevust, luua uusi töökohti ja teha tootvast tööstusest Euroopa tuleviku käimapanev jõud. Eurofoundiga hiljuti sõlmitud lepe kujutab endast esimest väikest sammu õiges suunas.

2. Sissejuhatus

2.1 „Me ei tohi lasta tööstusel jätkuvalt Euroopast lahkuda. Meie käsutuses olevad andmed näitavad üliselgelt, et Euroopa tööstus võib aidata suurendada majanduskasvu ja luua töökohti. Oleme nüüdseks paika pannud tingimused Euroopa jätkusuutlikuks taasindustrialiseerimiseks, et edendada vajalikke investeeringuid uutesse tehnoloogiatesse ja luua taas usalduslik ja ettevõtlust soodustav keskkond. Koos töötades ja usaldust taastades saame tööstuse tagasi Euroopasse tuua (6).”

2.2 Viimastel aastatel on tootmine järk-järgult liikunud Euroopast kolmandatesse riikidesse, mis on kaasa toonud järkjärgulise deindustrialiseerimise, mis on vähendanud selle osakaalu Euroopa SKPs mõne aastaga 20 %-lt 15 %-le. ELi tootmissektoris on alates 2008. aastast kaotatud 3,5 miljonit töökohta.

2.3 Tootmistegevuse ümberpaigutamine ehk otsus oma tootmistegevuse väljaviimise kohta teistesse riikidesse on vähemalt 70datest aastatest alates olnud üks levinumaid strateegiaid peamiste tööstusriikide tootmisettevõtete jaoks läänes. Sageli kaasneb selle juhtimistasandi otsusega otsus kasutada tootmistegevuses allhankeid (outsourcing), mis aitab kaasa selliste majanduslike nähtuste loomisele nagu „Global factory”, „International supply chain” ja „Global commodity chains”, mida määratletakse mõistega „Global value chains” (7).

2.4 Protsessi, milleks on rikkuste ümberpaigutamine OECD riikidest suurtesse suure elanikearvuga keskmise sissetulekuga riikidesse, on suures osas juhtinud Hiina ja India, kuid ka teised riigid aitavad sellele kaasa, sh Brasiilia ja Lõuna-Aafrika. Maailma 20 suurimas tööstusriigis, sh Ameerika Ühendriikides ja ELis (Saksamaa, Itaalia, Prantsusmaa, Ühendkuningriigid, Hispaania ja Madalmaad), on 1990. aastast toimunud töötleva tööstuse väga suur allakäik. USAs vähenes 1987. aastast alates erasektori tööhõive tootmissektoris 21 %lt vähem kui 11 %le (8).

2.5 „Euroriikide kriisivastased strateegiameetmed tuleks läbi vaadata, kuna need võivad olukorda veelgi keerukamaks muuta”. Kui selle kriisi põhjused peituvad euroala riikide majanduserinevuste suurenemises, siis peaksime oma kokkuhoiupoliitikat korrigeerima. Üksnes sellise poliitika abil ei ole võimalik lahendada Euroopa vähese konkurentsivõime probleemi. Pigem võib see olukorda veelgi raskemaks muuta” (9).

2.6 Püsiv majanduskriis ja eelarvekriis mõnedes suure tootmissektoriga riikides on toonud endaga kaasa ka teiste tootmistegevuste veelgi suurema vähenemise. Kõrge energiahind, eelkõige energiamahukates tööstussektorites (nt terasetööstuses) on pidurdanud investeeringuid ja mõnel juhul toonud endaga kaasa tootmise ümberpaigutamise.

(6) „Industrial revolution brings industry back to Europe”, 10. detsember 2012, volinik Antonio Tajani.

(7) Centro Europa Ricerche aruanne rahvusvahelistumise teemal, nr 3/2013 lk 57.

(8) The Mechanics Behind Manufacturing Job Losses, William T. Gavin, Economic Synopses, 2013, nr 20.

(9) Loeng. London School of Economics. 3. detsember 2013.

2.7 EL peaks panustama progressi võimaldava tehnoloogia kasutamisse ja tootmise automatiseerimisse. Teised tegurid, nt puhas ja kõrgeltarenenud tootmine, investeeringud arukatesse võrkudesse, energiatõhusus ja säästev liikuvus on Euroopa tööstuse tuleviku jaoks olulise osatähtsusega, kuna need võimaldavad luua lühikeses perspektiivis uusi töökohti.

3. Euroopa tööstuspoliitika ja taasindustrialiseerimine

3.1 Euroopa Liidu tööstuspoliitika praegune eesmärk on parandada kehtivat õigusraamistikku ja tugevdada ettevõtete konkurentsivõimet nii, et ettevõtted võiksid säilitada oma osatähtsuse jätkusuutliku majanduskasvu ja tööhõive liikumapaneva jõuna Euroopas. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 173 on ELi tööstuspoliitika õiguslik alus.

Taasindustrialiseerimise all mõeldakse arvukaid algatusi ja programme majanduse ja tootmise arengu toetamiseks piirkondades, mida on mõjutanud tööstus-, sotsiaalmajanduslikud ja keskkonnakriisid. Euroopal on praegu enam kui kunagi varem vaja reaalmajanduse toetust majanduskasvu ja tööhõive taastamiseks taasindustrialiseerimise uue faasi kaudu. Tööstus on oluline käimapanev jõud. Võib väita, et 100 uut töökohta kõnealusel sektoris aitavad luua sama palju töökohti teistes majandusvaldkondades⁽¹⁰⁾. Euroopa Komisjon kutsus 22 jaanuaril 2014 vastu võetud teatises „Euroopa tööstuse taassünd” liikmesriike üles tunnustama tööstuse keskset tähtsust töökohtade loomise ja majanduskasvu jaoks, ning lülitama süstemaatilisemalt konkurentsivõimega seonduvad teemad kõikidesse poliitikavaldkondadesse⁽¹¹⁾.

3.2 2012. aastal tutvustas komisjon Euroopa taasindustrialiseerimise strateegiat, eesmärgiga suurendada tootmissektori panust Euroopa majandusse nii, et selle panus ELi SKP-sse oleks 2020. aastaks 15 % asemel 20 %. Kõnealusel algatus põhineb neljal sambal: suuremad investeeringud uuendustegevusse, väljaõpe, mis on ettevõtete vajadustega tihedalt seotud, parem juurdepääs rahastamisele ja turgudele⁽¹²⁾.

3.3 Komitee leiab, et EL peaks arendama ühtset strateegia: Euroopa tööstuspoliitikat, mis määratleb strateegilised sektorid, et tugevdada kogu tootmisahelat, vaatamata sellele, kas tegemist on lõpp- või pooltoodanguga. Komitee on koostanud arvamuse⁽¹³⁾ komisjoni teatise kohta teemal „Euroopa terasetööstuse tegevuskava”⁽¹⁴⁾, milles komitee määratleb konkreetsed ja kiireloomulised meetmed töötleva tööstuse ühe esmatähtsa elemendi toetamiseks: kvaliteetsed põhitarbeained, mis kujutavad endast tõelist lisaväärtust järgmise etapi tööstuse, sh eelkõige masina-, elektroonika- ja inseneritööstuse, peenmehhaanika, autotööstuse, ehituse ja laevaehituse jaoks.

3.4 Paljudes tööstuste muutusi käsitletud arvamustes on komitee soovitanud lahendusi ja pakkunud välja lähenemisviise selleks, et Euroopa tööstus saaks enda positsiooni tagasi. Komitee on täiesti veendunud, et tööstuse elavdamine on esmatähtis majandusarengu, majanduskasvu ja heaolu ehk Euroopa sotsiaalmudeli alustala jaoks.

3.5 „Tootmisektor on endiselt majanduskasvu „mootor”: piirkondades, kus tööstuse osakaal on suurenenud, on SKP on kasvanud kõige rohkem. Selle tõsiasi üheks selgituseks on, et tootmisektor suurendab toodetes ja protsessides rakendatava innovatsiooni kaudu tootlikkust ka teistes sektorites: teenuste elektrooniliseks muutmine ei oleks iialgi toimunud ilma arvuti tootmiseta. Lisaks teostatakse tootmisektoris teadusuuringuid ja arendustegevust, millele innovatsioon tuginebki.⁽¹⁵⁾⁽¹⁶⁾”

⁽¹⁰⁾ <http://www.labanconota.it/finanza/globalizzazione-delocalizzazione-reindustrializzazione.html>.

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/mission-growth/index_en.html.

⁽¹²⁾ Tugevam Euroopa tööstus majanduse kasvuks ja taastamiseks. Tööstuspoliitika ajakohastatud teatis (COM(2012) 582), 10. oktoober 2012.

⁽¹³⁾ Vastuvõtmisel. CCMI/117 – „Euroopa terasetööstuse tegevuskava”

⁽¹⁴⁾ COM(2013) 407 final.

⁽¹⁵⁾ *Is industry a driver for wealth? The affirmative response of the European regions.* (Tööstuse stsenaariumid – Confindustria uurimiskeskus, juuni 2011).

⁽¹⁶⁾ 4. peatükk, „A „manufacturing imperative” in the EU: the role of industrial policy”. Euroopa konkurentsivõime aruanne 2013, „Towards Knowledge Driven Reindustrialisation”.

3.6 Kasutada olevate Euroopa vahendite mahtu on suurendatud. Teadusuuringute, arendustegevuse ja innovatsiooni programmi „Horisont 2020” eelarvet suurendati 54 miljardilt 80 miljardile eurole. Liikmesriigid võivad Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest saada vähemalt 100 miljardit eurot selleks, et rahastada innovatsiooni tehtavaid investeeringuid kooskõlas tööstuspoliitika prioriteetidega. Ettevõtete konkurentsivõime ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate programmi COSME eelarve ajavahemikuks 2014–2020 on 2,3 miljardit eurot. SPIRE (Sustainable Process Industry through Resource and Energy Efficiency – Jätkusuutlik töötlev tööstus ressursi- ja energiatõhususe kaudu) on uus, 2013. aasta detsembris programmi „Horisont 2020” raames sõlmitud avaliku ja erasektori partnerlus, millele eraldatakse ELi vahenditest järgmise seitsme aasta jooksul kokku 900 miljonit eurot⁽¹⁷⁾.

3.7 „Nanotehnoloogia, mikro- ja nanoelektronika, k.a pooljuhtide valdkonnas, kõrgtehnoloogilised materjalid, biotehnoloogia ja fotoonika, automatiseerimine ja 3D-printimine on kõik valdkonnad, mis kasvavad ELis hoogsalt. Kõnealuste tehnoloogiate valdamisega kaasneb võimalus juhtida üleminekut teadmuspõhisele vähese süsinikdioksiidiheitega majandusele⁽¹⁸⁾.”

3.8 Euroopa Parlamendi aruande eelnõus taasindustrialiseerimise kohta konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse edendamiseks⁽¹⁹⁾ rõhutatakse, et „Euroopa tööstuse tugevus tulevikus põhineb strateegial „Tööstuse taassünd jätkusuutliku Euroopa nimel” (Renaissance of Industry for a Sustainable Europe – RISE), mis taotleb tehnoloogilist, ärilist ja sotsiaalset innovatsiooni kolmanda tööstusrevolutsiooni suunas, sealhulgas vähese CO₂-heitega aktiivne moderniseerimine”.

3.9 Euroopa ühine tulevik on kaasaegse tööstuse piirkonnana, ent see nõuab tõelist aktiivset moderniseerimist vähemalt neljal tasandil: tehnoloogilise ja tootmise innovatsiooni tugevdamine koos investeeringutega teadusuuringutesse ja konkurentsivõimesse; ametiasutuste tegevuse kiirendamine, selgitamine ja lihtsustamine; VKEde elu lihtsustamine; asjakohase IT- ja teetaristu (Euroopa Ühendamise Rahastu (Connecting Europe Facility – CEF), TEN-T, TEN-E ja digitaalarengu tegevuskava) hoogne arendamine; kapitali liikumine nii, et see oleks kättesaadav ning aitaks taotleda ja ligi meelitada erasektori ressursse ning et seda kasutataks ka investeeringute tegemiseks keskpikas perspektiivis.

4. Tootmise tagasitoomine

4.1 Tootmise tagasitoomine (reshoring) on vabatahtlikkusel põhinev ettevõtlusstrateegia eelnevalt ümberpaigutatud (ettevõttesisesest või sisseostetud) tootmistevõime osaliseks või täielikuks tagasitoomiseks selle päritoluriiki (backshoring) või päritoluriigi piirkonda⁽²⁰⁾. Tootmistevõime ümberpaigutamine (offshoring) tähendab seda, et ettevõtte viib oma tootmise või osa sellest Euroopa riigist kolmandasse riiki.

4.2 Viimastel aastatel on paljudes tööstusharudes otsustatud paigutada osa tootmisahelast ümber väljapoole Euroopa Liitu. Alguses läheneti tärkava majandusega riikide turgudele, hiljem juhitudi otsuste tegemisel ennekõike madalamatest tööjõukuludest ja ressursside lähedusest. Kõnealune suundumus on viinud olukorrani, kus 500 miljoni elanikuga Euroopa turg on praeguseks muutunud väljastpoolt Euroopa pärinevate tööstustoodete suurtarbijaks. Millised tegurid võiksid soodustada kõnealuste ettevõtete tagasitoomist? Riigi või ELi tasandil tooks osa kõnealuste ettevõtete tagasitoomine kasu, mida ei tohiks alahinnata: uute töökohtade loomine, oskusteabe kao vähendamine ja asjaomase riigi brändi (made in) tugevdamine. Arvestades arvukaid olulisi tõiku ja tegureid, mis mõjutavad otsuse tegemist tootmistevõime väljaviimiseks ja/või tagasitoomiseks, on asjakohane üksikasjalikult analüüsida kaasnevaid eeliseid ja puudusi nii riigi kui ka üksikettevõtte tasandil.

4.3 Ettevõtete Euroopast Aiasse ümberpaiknemise protsess jätkub. Ajavahemikul 2007–2009 paigutas ligi 40 % rohkem kui 50 töötajaga ettevõtetest vähemalt osa oma tootmistevõime ümber, eelkõige siis, kui tegemist on kõrge energiatarbimisega tootmisega. Ent on mitu Kes- ja Ida-Euroopa riiki, kus tootmissektoril on endiselt märkimisväärne osakaal majandustegevuses.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/research/press/2013/pdf/ppp/spire_factsheet.pdf.

⁽¹⁸⁾ 5. peatükk. EU production and trade based on key enabling technologies. Euroopa konkurentsivõime aruanne 2013, „Towards Knowledge Driven Reindustrialisation”.

⁽¹⁹⁾ Raportöör: Reinhard Bütikofer PR\936863IT.doc PE510.843v01-00 2013/2006(INI).

⁽²⁰⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

4.4 Jätkuva kriisi tõttu on Euroopa ettevõtted väga ettevaatlikud ning väldivad edaspidiste investeeringute kavandamist ja praeguste tarnijate vahetamist.

4.5 ELis mõjutavad tagasitoomise protsessi negatiivselt mitmesugused tegurid, näiteks:

- väga tugev euro;
- madal tootlikkus;
- kõrged sotsiaalkulud võrreldes teiste riikidega, kus tööjõukulud on palju väiksemad ja kus puudub sotsiaalkaitse;
- suurenevad energiakulud;
- positiivsete lahenduste puudumine.

Üks võimalus võiks olla konkreetsete algatuste käivitamine ettevõtete tagasitoomiseks eriti ebasoodsas olukorras olevatesse piirkondadesse.

4.6 Tootmistegevuse Ameerika Ühendriikidesse tagasiviimise suundumus

4.6.1 USA ettevõtted viivad järjest rohkem tootmistegevust tagasi oma koduriiki. Muutuses kajastub tõsiasi, et Hiina on aastaid kestnud palkade kiire kasvu ja mitmesuguste teiste tegurite tagajärjel kaotanud konkurentsieelise madalate kuludega tootmiskohana. Üks tegur, mis on soodustanud tagasiviimist, on olnud energiahindade vähenemine USAs.

4.6.2 Hiinas on viimase aja suundumust mõjutanud tööjõukulude ja energiahindade suurenemine, innovatsioonile avaldunud mõju, intellektuaalse omandi vargused ning kõiki kulusid ja riske arvestava ja arvutava kogukulude analüüsi laiem kasutamine. Kasutuskulude kogusummat (Total Cost of Ownership – TCO) kasutades aitavad ärianalüüsiga tegelevad ettevõtted välja selgitada tööpoolest kõik tootmise väljaviimisega seotud kulud.

4.6.3 Tootmise tagasitoomisega hõlmatud tööstussektorite hulka kuuluvad seadmete tootjad ja autotööstus, esmased metallid, masinaehitus, metallitooted, robotika, meditsiini- ja teadusinstrumendid, tervishoid, arvutid ja elektroonika, kemikaalid, plastid, pakendid jne.

4.6.4 Tagasitoomise loogika rakendub kõigi tootmisesektori ettevõtete otsustes. Kuna ettevõtted analüüsivad kulude kogusummat endisest ulatuslikumalt, tuvastavad nad, et tööjõukulude suurenemine ja tegevuse ümberpaigutamise varjutud kulud viivad sageli konkurentsieelise kaotamiseni.

4.6.5 Ühendriikide keskvalitsus ja erinevad ühendused tegutsevad koos liikumises uue brändi „Made in America, Again” loomiseks eesmärgiga ergutada kliente ostma USAs valmistatud tooteid ja seadmeid. „Reshore now” on teine riiklik algatus ettevõtete USAsse tagasitoomise edendamiseks ⁽²¹⁾.

4.6.6 Koduriiki tagasitoodud ettevõtetel õnnestub üldjuhul vähendada oma varusid 50 %, ent on ka juhte, kus varude vähendamine osutub kolme- kuni kuuekordseks. Varude vähendamise põhjused on paremad maksetingimused, väiksemad ladustamisele kuuluvad kogused ning lühemad ja kindlamad kättetoimetamise tähtajad.

4.6.7 Massachusettsi Tehnoloogiainstituudi (Massachusetts Institute of Technology – MIT) läbiviidud küsitluses küsiti ettevõtetelt muu hulgas, missugused valitsusmeetmed võiksid mõjusaks osutada. Viis esimest meetet, mida USA valitsus võiks rakendada oma riigi ettevõtete tagasitoomise stimuleerimiseks, on tähtsuse järjekorras järgmised:

⁽²¹⁾ <http://www.reshorennow.org>

1. maksude vähendamine (68,3 %);
2. maksusoodustused (65,9 %);
3. stiimulid teadus- ja arendustegevuseks (60,0 %);
4. hariduse/koolituse parandamine nõutavate oskuste tagamiseks (43,8 %);
5. taristu parandamine (38,0 %).

4.6.8 Boston Consulting Groupi kohaselt on kolm olulisimat tegurit tagasitoomise otsuse tegemisel järgmised: (i) tööjõukulud, (ii) lähedus klientidele, (iii) toote kvaliteet. Muude teguritena on toodud kvalifitseeritud töötajate kättesaadavus, transpordikulud, kättetoimetamise ajad ja äri tegemise hõlpsus. On märke sellest, et Ameerika Ühendriigid on muutumas arenenud maailma madalate kuludega tootjaks, mistõttu nad on üha atraktiivsemad.

4.7 Millised on ettevõtete ELi tagasitoomise protsessi kohta tehtud uurimiste või küsitluste tulemused? Ettevõtete ELi tagasitoomise protsessi kohta on tehtud vähe uurimisi ja küsitlusi. Saksa ettevõtete ümberpaigutamise kohta koostatud uurimisest selgub, et üks kuuendik kuni neljandik kõnealustest ettevõtetest viis oma tegevuse koduriiki tagasi nelja aasta jooksul. Prantsuse IT-ettevõtted, mis paigutasid oma IT-tegevuse ümber, kurtsid ettenägematute kulude, puuduliku kvaliteedi ja logistiliste probleemide üle. 2008.–2009. aastal oma tootmise ümber paigutanud Ühendkuningriigi tootmissektori ettevõtete kohta teostatud uurimisest nähtub, et 14 % neist on praeguseks oma tegevuse jälle koduriiki tagasi toonud⁽²²⁾. See mõte kerkis üles Euroopa Komisjoni teatises COM(2010) 614 „*Üleilmastumise ajastu uus tööstuspoliitika – jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime kesksel kohal*”, ent dokumendis ei kasutatud konkreetset sõna „reshoring” (tagasitoomine).

5. Brüsselis ja Bergamos toimunud arutelu tulemused

5.1 Avalikel aruteludel, mille Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Brüsselis ja Bergamos korraldas, tutvustati tootmise ümberpaigutamisel ja tagasitoomisel saadud kogemusi ning võimalikke tulevasi stsenaariume erinevates tootmissektorites Euroopa taasindustrialiseerimise protsessi raames.

5.2 Maailmamajandust juhivad peamiselt turujõud, millel on oluline mõju ettevõtte otsusele oma tootmistegevuse ümberpaigutamiseks või tagasitoomiseks.

5.3 Ühendkuningriigis teostatud uuringust selgub, et tegevuse ümberpaigutamine madalata tööjõukuludega riikidesse ei ole alati edu aluseks. Väärtusahela ja tarneahela struktuur on kõnealuse edu jaoks määrava tähtsusega. Isegi kui kulud on endiselt kesksel kohal, ei ole kuluvõrrand mitte ainult tööjõukulude summa, vaid seda mõjutavad ka logistika ja haldamisega seonduvad kulud. Uuringus kinnitatakse, et ettevõtete tagasitoomise kolm peamist põhjust on oodatust väiksem kulude kokkuvõtte (50 %), kvaliteediprobleemid (43 %) ja turu lähedus (36 %). Teiste põhjuste hulgas on suutlikkus lühikestest kättetoimetamisegaegadest kinni hoida, tarnijate nähtavus ja stabiilsus ning intellektuaalomandi kaitse.

5.4 Juurdepääs turule ja klientidele on praegu ja jääb edaspidigi otsuse tegemisel võtmeteguriks. Mõnes sektoris on välisturgude teenindamist takistavaid geograafilisi tõkkeid, sh kohalikud nõudmised, millest tuleneb vajadus omaenda tootmise ümberpaigutamise strateegia järele, et olla esindatud vastavatel kohalikel turgudel.

5.5 Ligipääs taristule, energiale ja transpordile on ettevõtete jaoks esmatahtis. Praegu on riike, mis oma kaasaegse ja ligipääsetava taristu poolest on suutelised konkureerima Euroopa riikidega. Tulevaste investeeringute tegemist kõnealusesse sektorisse tuleks tõsiselt kaaluda.

5.6 Kutseõpe ja haridus on väga olulisel kohal ning neid ei tohi alahinnata. Arengumaades on tehtud ja tehaksegi praegu suuri investeeringuid noorte haridusse, nii et nad suudaksid konkureerida Euroopa noortega. Viimased lahkuvad oma koduriikidest kvalifitseeritud töökohtade puuduse väljavaadete tõttu. Komitees on praegu koostamisel arvamus hariduse, kutsealase väljaõppe ja ettevõtete omavahelise suhte kohta.

⁽²²⁾ Leibl, P., Morefield, R. and Pfeiffer, R. (2011), *A study of the effects of backshoring in the EU*, Proceedings of the 13th International Conference of the American Society of Business and Behavioral Sciences http://asbbs.org/files/2010/ASBBS_%20Proceedings_13th_Intl_Meeting.pdf.

5.7 Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon (ETUC) võttis 7. novembril 2003 vastu kvaliteetseid töökohti ja jätkusuutlikku tulevikku soodustavate investeeringute kava („Investment plan for good jobs and a sustainable future”) eesmärgiga elavdada majanduskasvu Euroopas, luua kuni 11 miljonit uut töökohta ja ergutada rahvusvahelisi ettevõtteid paigutama oma tegevust ümber Euroopasse, arvestades dünaamilist nõudlust.

5.8 VKEdele avaldas suurte tööstusettevõtete ümberpaigutumine kaudset mõju, kuna vähenes tellimuste maht komponentide tootmiseks. Näiteks viis autotööstus oma tootmise tärkava turumajandusega riikidesse peamiselt sealsete turgude suureneva nõudluse tõttu. Autotööstuses prognoositakse umbes 70 000–85 000 töökohta kadu.

5.9 Metallitoodete sektoris prognoositakse suurt nõudlust, mis 2025. aastaks tuleb rohkem kui kahe kolmandiku ulatuses tärkava turumajandusega riikidest. Seetõttu tuleb kõnealuses sektoris luua ülemaailmsete kontaktide võrgustik ja tagada esindatus turgudel. Euroopa metalli- ja inseneritööstus viivad oma tegevust arengumaadesse mitte ainult kulukaalutlustel, vaid ka nõudluse rahuldamiseks strateegia „in country for country” abil ning toodete ja teenuste kätetoimetamise tagamiseks kohalikele tootjatele ja tarbijatele.

5.10 Bergamos toimunud avalikus arutelus jõuti järgmistele järeldustele ⁽²³⁾:

- tootmise ümberpaigutamine mujale ei ole lõppenud;
- tootmise tagasitoomine päritoluriiki või selle läheduses asuvasse riiki on kaks võimalust, ent need ei ole ainsad võimalused;
- tagasisaadud töökohad ei ole alati need samad, mis enne ümberpaigutamist (erinev arv, teistsugused töökohtade profiilid);
- ettevõtjatel tuleb arvestada kõigi ümberpaigutamisega seonduvate kulude kogumahuga ja mitte ainult tööjõukuludega (investeeringud töökapitali, vigaste osade ülevaatamine);
- ametiühingutel tuleb arvestada tööjõukulusid tooteühiku kohta ja mitte tööjõukulusid töötunni kohta (toote/protsessi uuendamine, töökorraldus);
- poliitilistel otsusetegijatel tuleb arvestada kõiki äritegevust mõjutavaid tegureid.

Brüssel, 29. aprill 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.